

III kooliaste – eesti keel

Õppeaine kirjeldus

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstiloomes ning keeleteadlikkus. Eesti keele õpetamise keskmes on (tervik)tekstid ja katkendid või tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud.

Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele. Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös.

Teksti vastuvõtu õpetusega kujundatakse oskust tekste leida ja valida, eesmärgipäraselt lugeda ja kuulata, samuti rakendatakse erinevaid lugemis- ja kuulamisvõtteid ning süvendatakse oskust teksti mõista ja sellele reageerida. Arendatakse kriitilise lugemise oskust ning analüüsitakse erinevaid tarbetekste. Elulähedaste ja tähenduslike aine- ja muude tekstide käsitus lõimitakse tekstide ülesehitusliku eripära, sõnavara, grammatika ja õigekeelsuse õpetamisega, et kujundada õpilases loomulik keeleteadlikkus.

Tekstiloomes õpetusega kujundatakse mitmekülgset ja eesmärgistatud eneseväljendusoskust, mille puhul õpilane tajub situatsiooni ja adressaati ning suudab oma mõtteid selgelt ja täpselt, tekstiliigile omasel viisil väljendada. Jutustavate, kirjeldavate ja arutluselementidega tekstide kõrval hõlmab kirjutamine avarat tekstivälja alates tarbetekstidest kuni ilukirjanduseni. Tekstiloomes on põhirõhk kirjutamise protsessil, õpilane järgib kirjutamise etappe alates eeltööst kuni lõpptulemuse vormistamise ja viimistlemiseni.

Keeleteadlikkuse õpetusega avardatakse keeleteadmisi, omandatakse õigekeelsuspõhimõtted, kujundatakse eesti keelt väärtustavat hoiakut. Arendatakse oskust tänapäeva eesti kirjakeelt teadlikult kasutada, kujundatakse arusaamist keele arengust ja muutumisest ning murrete eripärast. Keeleteadlikkust, mis peab tagama korrektse ja mitmekülgse kirjakeele omandamise, õpetatakse muude tekstitoimingute osana.

Keeletundides omandatakse konkreetseid keeleteadmisi ja praktilisi oskusi, analüüsitakse loetut ja kuuldut, kujundatakse keelega seotud hoiakuid ja antakse hinnanguid ning kirjutatakse eri liiki tekste. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida, seda lugeda ja kriitiliselt hinnata. Keeleallikate kasutamine lõimitakse tekstiloomesse, st, et õpilane oskab teabe põhjal langetada teadlikke keelevelikuid, mis arvestavad suhtlusolukorra sobivust.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) väärtustab oma rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit.
- 3) on keeleteadlik, väljendab end eesmärgipäraselt, selgelt, asjakohaselt ja keeleliselt korrektselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) loeb tekste vilunult, eesmärgistatult ja kriitiliselt eri keskkondades ja allikatest;
- 5) kirjutab eesmärgistatult ja keeleliselt korrektselt eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;
- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, arvestab intellektuaalomandiga;
- 7) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära ning funktsiooni;
- 8) kujundab lugemise kaudu väärtushoiakuid ja tõekspidamisi;
- 9) väljendab end sobivat ja rikkalikku sõnavara kasutades;
- 10) omandab lugemisharjumuse ja väärtustab lugemist.

Kooliastme õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) nimetab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
- 2) esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid;
- 3) teeb kuuldu ja loetu kohta nii suulise kui ka kirjaliku kokkuvõtte;
- 4) arutleb eakohastel teemadel, lahendab keelealaseid probleemülesandeid ja osaleb diskussioonides;
- 5) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 6) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevalikuid;
- 7) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) iseloomustab peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- 2) loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste;
- 3) teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist, eesmärgist, autorist ja suhtlusolukorrast;
- 4) teeb järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina;
- 5) hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, tekstilist osa;
- 6) võtab kokku ja konspekteerib tekste, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel, osutab arusaamatule;
- 7) sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, avaldab arvamust, kommenteerib, tõlgendab ning seostab oma kogemuste ja mõtetega;
- 8) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti vastuvõtmisel, analüüsimisel ja tõlgendamisel ning seoste loomisel.

Tekstiloom

Õpilane:

- 1) leiab tekstiloomeks vajalikku teavet eri allikatest ja keskkondadest, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis;
- 2) kirjutab ja valmistub esinemiseks etappide kaupa;
- 3) ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid;
- 4) esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne);
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt, vormistab korrektselt eri liike tekste (teabetekstid, sh kindla eesmärgiga ülevaated, kokkuvõtted ja lühiuurimused; meediatekstid, sh uudis, intervjuu; arvamustekstid, sh kirjand, kommentaar, aramuslugu; avaliku suhtluse tekstid, sh avaldus, seletuskiri);
- 6) seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuuldud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale;
- 7) kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesisid grammatilisi tarindeid ja sõnavara;
- 8) kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevalikuid.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest, kirjeldab ja mõistab eesti keele eripära, kujunemist ja rolli teiste keelte taustal, suhestab keeli teadlikult;
- 2) suhtub mõistvalt eesti keelt teise keelena kõnelejatesse, on toetav vestluspartner;
- 3) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhimõtteid, kasutab õigekirjakorrektorit;
- 4) kasutab eesti kirjakeelt avalikult esinedes ning õppides;
- 5) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliike ja -vorme, lauseehituse peajooni;
- 6) tunneb peamisi lausetarindeid ja varieerib neid kirjutades korrektsel ja sobival viisil, sh kasutab liit- ja lihtlauseid, lauselühendiga lauseid, otsekõnet;
- 7) kasutab ja mõistab tekstis erineva stiiliväärtusega sõnu ja väljendeid, tunneb eesti keele sõnamoodustuse põhimõtteid;
- 8) kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära;
- 9) kasutab teadlikult mitmesuguseid keeleallikaid, tunneb sõnaartikli ülesehitust, märke ja märgendeid, leiab teavet õigekirja, vormimoodustuse ja tähenduse kohta.

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel.

Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus.

Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Arvamuse avaldamine ja põhjendamine.

Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslaste täiendamine ja parandamine. Kaaslaste tööle põhjendatud hinnangu andmine. Märkmete tegemine suulise arutelu ajal.

Väitlus, väitluse reeglid. Argumenteerimine, veenmine.

Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebisuhtluskanalid: jututoad, blogid, vlogid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.

Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.

Teksti vastuvõtt

Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.

Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine.

Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ning ülesehitus.

Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine.

Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine.

Konspekterimine märksõnade ja fraasidega.

Eri allikatest ja keskkondadest teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine.

Liitotsingud. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. Intellektuaalomand. Plagiaat.

Meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus.

Uudise ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri.

Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Põhilised meediakanalid. Meediaetika kesksed põhimõtted.

Sõnavabaduse põhimõte ning selle piirangud. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia.

Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Avalik ja varjatud mõjutamine.

Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine.

Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse esitamise keelelised vahendid, faktiloome.

Tekstiloomed

Tekstiloomeks vajaliku teabe leidmine eri allikatest ja keskkondadest.

Alustekstide (meedia- ja teabetekstid) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine.

Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused.

Ettekande ja kõne koostamine, näitlikustamine ja esitamine.

Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatud ees. Uudise pealkirjastamine.

Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.

Kirjandi kirjutamine protsesskirjutamisena: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte. Kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine.

Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine. Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Teksti pealkirjastamine.

Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa tervikuks sidumine.

Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.

Teabetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.

Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine.

Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitöötluse põhimõtted.

Keeleteadlikkus

Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega.

Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad, sh digisõnastikud. Eesti Keele Instituudi veebikeskkond.

Häälikuõpetus ja õigekiri. Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. Silbitamine, pikk ja lühike silp. Poolitamine, sealhulgas võõrsõnad ja nimed.

Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri.

Sõnavaraõpetus. Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine: sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja veaohtlikud paronüümid. Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. Oskussõnavara. Eesti kirjakeele kujunemine. Keeleuuendus ja keele areng: võimalused ja ohud.

Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited.

Vormiõpetus ja õigekiri. Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus-, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.

Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veaohtlikud tegusõnad ja sõnavormid. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegasõna. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid. Käändsõna astmevaheldus: veaohtlikud käändsõnad ja sõnavormid. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad. Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad.

Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine. Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamise reeglid.

Lauseõpetus ja õigekiri. Lause. Lause suhtluseesmärgid.

Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus, öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses.

Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindaluse osalausete ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.

Muud õigekirjateemad. Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid, Kohad ja ehitised. Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad. Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad.

Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine.

Trüki- ja digisõnastike kasutamine õigekeelsuse kontrollimiseks ja tähenduste leidmiseks. Arvuti keelekorrektori kasutamine.

Multimodaalse teksti analüüs

Õpitulemused

- märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevalikuid (suuline ja kirjalik suhtlus)
- põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult (suuline ja kirjalik suhtlus)
- hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, tekstilist osa (teksti vastuvõtt)
- loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste (teksti vastuvõtt)
- kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära (keeleteadlikkus)

Mõisted: multimodaalne tekst, suhtlusmoodus, vorm, funktsioon

Tänapäevased tekstid on **multimodaalsed**, need koosnevad mitmest **suhtlusmoodusest**: kirjalik, suuline, heliline, pildiline, ruumiline ja tajuline. Multimodaalsed tekstid on näiteks filmid, lavastused, reklaamid, koomiksid, pildid ning sotsiaalse media tekstid laiemalt. Tänapäevane keeleõpetus tähendab **mitmikkirjaoskuse kujundamist**, mida saab toetada multimodaalse teksti analüüsivõtetega.

Eesti keele tundides on videoanalüüsi **metakeele** arendamise eesmärk mitmikkirjaoskuse kujunemine. Metakeel on vahend, mille abil sedasorti tekstid avada, st et analüüsil pole rõhk üksnes sisul, vaid sellel, mil moel ja mis vahenditega on sõnum loodud. Metakeel tähendab multimodaalse teksti analüüsimiseks vajalike mõisteid ja väljendeid, mille abil seesugusest sõnumist kõnelda, seda iseloomustada ja selle iseärasused nähatavaks teha.

Lõiming

Ainelõiminguks annab võimalusi filmivalik, näiteks võib temaatiliselt haakida ajalugu, loodusaineid, muusikat või kunsti, miks mitte luua seoseid tehnoloogia- või ka liikumisõpetusega. Ainelõimingu puhul on aines fookuses sisu, eesti keele tundides aga kujundatakse metakeelt analüüsides sõnumi esitusviisi ja tunnetatakse just sügavamalt just sõnumiloomet. Ainele omaseid tekste analüüsides saab õppida ainele omaseid suhtlusviise, nt toetab mõne kokandusvlogija videote analüüs videoretsepti mõistmist.

Üldpädevustest pakub lõiminguvõimalusi õpipädevus ja digipädevus. **Õpipädevust** arendab ainele omaste tekstide mitmekihiline ja sügav analüüs.

Kontroll ja hindamine

- Hindamine on kujundlik ja annab sõnalist tagasisidet, mis on orienteeritud põhjalikkusele.
- Hinnata saab ka rühmas töötamise oskust.
- Hindamiskriteeriumid lähtuvad analüüsi käigus seatud rõhuasetustest, mida eelnevalt on tutvustanud õpetaja.

Meediatekstide käsitlemine ja kriitiline teksti vastuvõtt

Õpitulemused. Õpilane

- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid (suuline ja kirjalik suhtlus)
- märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid (suuline ja kirjalik suhtlus)
- järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid (keeleteadlikkus)
- põhjendab ja avaldab viisakalt ning asjakohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult (suuline ja kirjalik suhtlus)
- loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbeline tekste (teksti vastuvõtt)
- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti vastuvõtmisel, analüüsimisel ja tõlgendamisel ning seoste loomisel (teksti vastuvõtt)
- kasutab tekstide koostamisel tavakohast vormistust ja ülesehitust (tekstiloom)

Mõisted

fakti ja arvamuse eristamine, meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval, meediaeetika kesksed põhimõtted, uudis, reportaaž, meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, arvamislugu, mõjutamisvõtted, kriitiline lugemine

Kriitiline tekstianalüüs, teabe usaldusväärsuse hindamine

Kommunikatsiooniruumis, kus igaüks võib luua veebilehe, teha sotsiaalmeedia konto ja leida endale suurel arvul jälgijaid, tuleks kriitiliselt osata analüüsida igasugust teavet. Selle oskuse kujundamiseks tuleks kasutada analüüsikriteeriumeid, mille alusel teavet hinnata. Neid võib ise välja töötada või otsida metoodiliselt lehekülgedelt.

Lause- ja sõnatasandi analüüsil võiks jälgida peamiselt verbikasutust, lisandeid ja täiendeid, hinnangu väljendamist ning kujundlikku keelekasutust. Keelendid mõjutavad lugeja arusaamu ja hoiakuid, sestap on oluline see nähtavaks teha.

Peamised ajakirjandusžanrid, nende vastuvõtt ja loomine

Ühelt poolt tuleb teada meediatekstide üldisi žanritunnuseid, kuid teisalt analüüsida igat konkreetset tekstinäidet kui selle esinemisjuhtu, mis võib avalduda üldistusest erinevalt.

Uudis on oluline ajakirjanduslik tekst, mille eesmärk on vahendada sündmusi. Põhikooli õpilane oskab uudiseid lugeda, analüüsida ja ka ise luua. Selleks on vajalik erinevate uudiste ülesehituse analüüsimine (pealkiri, juhtlõik, sündmuse kirjeldus, asjaosaliste kommentaar ja detailid) ja uudise tunnuste märkamine (uudise peamised küsimused, asjaosalistele sõna andmine).

Reportaaži eesmärk on vahetult anda toimunud või toimuvast sündmustest ülevaade. Uudisega võrreldes on eripära see, et ajakirjanik püüab edasi anda ka vahetut emotsiooni sündmuspaigast ja viib vastuvõtja justkui sündmuste keskele.

Intervjuu on dialoogi vormis ajakirjandusžanr, kus ajakirjanik on küsitleja rollis ja inimene vastaja rollis. Õpilane analüüsib erinevaid intervjuusid.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Ainelõimingu saab teha **ühiskonnaõpetuse** ja **inimeseõpetusega**, kus saab arutleda ja arendada vestlust vastutuse ja eetika osas, mängida läbi erinevaid rolle ja situatsioone.

Reportaaži saab kasutada **ajalootunnis** mõne asja õpitud ajaloo perioodi või sündmuse kohta.

Kirjanduses saab teha kirjanikega intervjuusid, uurida, mida on küsitud ja kuidas vastatud.

Ajakirjanduslikke tekste ja olukordi analüüsides arenevad õpilases **kultuuri- ja väärtuspädevus**, samuti **sotsiaalne- ja kodanikupädevus**.

Kontroll ja hindamine

Uudise ja reportaaži ning intervjuu loomise oskust hinnatakse hindamiskriteeriumite abil, mille on koostanud õpetaja

Alusteksti põhjal kirjutamine

Õpitulemused. Õpilane

- võtab kokku ja konspekteerib tekste, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel, osutab arusaamatule (teksti vastuvõtt)
- sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, avaldab arvamust, kommenteerib, tõlgendab ning seostab oma kogemuste ja mõtetega (teksti vastuvõtt)
- leiab tekstiloomeks vajalikku teavet eri allikatest ja keskkondadest, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis (tekstiloomes);
- kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt, vormistab korrektselt eri liiki tekste (teabetekstid, sh kindla eesmärgiga ülevaated, kokkuvõtted ja lühiaurimused) (tekstiloomes);
- seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale (tekstiloomes);
- kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesisid grammatilisi tarindeid ja sõnavara (tekstiloomes);
- kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevalikuid (tekstiloomes).

Mõisted

Alustekst, tsiteerimine, refereerimine, plagiaat, viitamine.

Alustekst võib olla mitmesugune:

- 1) teabeallikas, näiteks mõni ajalooallikas, entsüklopeediaartikkel või ajakirjaartikkel;
- 2) eeskujutekst, mis näitlikustab, kuidas kirjutada, näiteks mõne õpilase loovtöö, kui on tarvis loovtööd kirjutada, retsept, kui on tarvis retsepti kirjutada;
- 3) inspiratsiooniallikaks, näiteks mõni muusikapala, luuletus, videoklipp, mis ärgitab õpilase mõttelendu;
- 4) seisukohavõtt, millele vastatakse, näiteks vastulause alustekst;
- 5) tõlgendatav tekst, nt film või muusikapala, mida arvustatakse, analüüsitakse või hinnatakse.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Lõimida võib läbiva teemaga - teabekeskond ja meediakasutus, samuti saab valdkondlikult lõimida, kasutades kirjanduse aine tekste. Lõiming geograafiaga võimaldab kirjutada reisikirju.

Kontroll ja hindamine

Hinnatakse terviktekste, nt esitlusi või kirjatöid, jälgides alusteksti kasutamise võtteid ja enda tekstile üleminekut, refereerimisoskust või žanrile vastavust.

Arutlev-jutustava teksti kirjutamine

Õpitulemused

- põhjendab ja avaldab viisakalt ning asjakohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult (suuline ja kirjalik suhtlus);
- kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi (suuline ja kirjalik suhtlus);
- oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajadusel eriarvamuse (suuline ja kirjalik suhtlus);
- sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, avaldab arvamust, kommenteerib, tõlgendab ning seostab oma kogemuste ja mõtetega (teksti vastuvõtt);
- leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis (tekstiloom);
- ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid (tekstiloom);
- kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt, vormistab korrektselt eri liiki tekste (sh kirjand) (tekstiloom);
- seostab oma kirjutise toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale (tekstiloom);
- kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesiseid grammatilisi tarindeid ja sõnavara (tekstiloom);
- kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevalikuid (tekstiloom);
- tunneb peamisi lausetarindeid ja varieerib neid kirjutades korrektsel ja sobival viisil, sh kasutab liit- ja lihtlauseid, lauselühendiga lauseid, otsekõnet (keeleteadlikkus);
- kasutab ja mõistab tekstis erineva stiiliväärtusega sõnu ja väljendeid, tunneb eesti keele sõnamoodustuse põhimõtteid (keeleteadlikkus).

Mõisted

arutlev-jutustav kirjand, argumentatsioon, tekstisidusus

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Argumentatsiooni kui mõtteühiku kasutust saab lõimida mitmeski teises õppeaines, näiteks ühiskonnaõpetuses ja ajaloo, kus on vajalik arutleda ja/või tõestada oma mõttekäiku.

Kontroll ja hindamine

Arutleva-jutustava kirjandi hindamisel kasutatakse põhikooli lõpueksami kirjandi hindamismudelit, mis sisaldab kolme hindamisaspekti ja üheksat tunnust. Esimene aspekt on sisu ja ülesehitus, teine lausestus ja sõnastus ning kolmas vormistus, mis hõlmab õigekeelsust ja korrektsust. Viimase aspektiga hinnatakse teksti viimistlust.